

A HELYIDENTITÁS MÉRÉSE IDENTITÁSORIENTÁCIÓKÉNT

BERZE IVÁN ZSOLT^{1,2*} – DÜLL ANDREA^{2,3}

¹Eötvös Loránd Tudományegyetem Pszichológiai Doktori Iskola, Budapest, Magyarország

²Eötvös Loránd Tudományegyetem Ember–Környezet Tranzakció Intézet,
Budapest, Magyarország

³BME Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar Szociológia és Kommunikáció Tanszék,
Budapest, Magyarország

E-mail: berze.ivan.zsolt@ppk.elte.hu

Benyújtva: 2020. július 19. – *Elfogadva:* 2021. május 11.

A helyidentitás környezetpszichológiai fogalmát új megközelítésként személyiségpszichológiai szinten vizsgáló kutatássorozatunk második lépésében azt feltételeztük, hogy az egyetemista vizsgálati személyekkel elvégzett első mérés eredményeire (Berze és Düll, 2018) alapozva létrehozott kérdőívünkkel felnőtt mintán is megbízhatóan mérhető a helyidentitás identitásorientációként (tehát az egyéni különbségek abban, hogy a helyekkel kiépített kapcsolat milyen mértékben fontos a személyek számára önmaguk meghatározásában), továbbá hogy az új kérdőívünk a korábbi változatnál megbízhatóbban méri az eredeti angol nyelvű kérdőívben (AIQ-IV, Cheek, Smith és Tropp, 2002) szereplő négy (személyes, társas/nyilvános, kollektív és kapcsolati) identitásorientációt is.

Módszer: Feltételezésünk vizsgálatához az AIQ-IV kérdőív magyarra fordított, a helyidentitásra vonatkozó, általunk megfogalmazott tételekkel bővített, előző kutatási lépésünkben használt második változatán végeztünk módosításokat annak eredményeire épülő szakmai és módszertani megfontolások alapján. A kérdőívet jelen kutatásban két változatban felnőtt mintákon (n = 177, 432) teszteltük, majd mindkét esetben faktoranalízist végeztünk. A második kérdőívváltozat az ebben a kutatásban használt első verzió eredményei alapján elvégzett módosítások nyomán született.

Eredmények: A helyidentitás identitásorientációként történő mérésének helytállóságát a felnőtt mintán felvett módosított kérdőív adatai és azok statisztikai elemzése igazolta, továbbá az előző kutatási lépés kérdőívén végzett módosítások nagyrészt elérték céljukat, hiszen – bár nem tökéletesen, de – igen nagy részben fedi a jelen kutatásban kapott faktorstruktúra az eredeti kérdőív skáláit.

Következtetések: A kapott eredmények újabb lépést jelentenek a helyidentitás fogalmának árnyaltabb értelmezéséhez. További lépésekben megkezdtük a második változat angolai felnőtt mintán történő felvételét, továbbá tervezzük a magyar változat további pontosítását, valamint a finomított változat felvételét a helyidentitás aspektusait a személyiség szintjén mérő kérdőív mellett kiegyenlítettebb nemi és életkori eloszlású felnőtt hazai mintán.

Kulcsszavak: helyidentitás, (én)identitás, énfogalom, identitásorientáció, kérdőívfejlesztés

* Levelező szerző

BEVEZETÉS

Korábbi vizsgálatunkban (Berze és Dúll, 2018) a helyidentitás (Proshansky, 1978; Proshansky, Fabian és Kaminoff, 1983; Dúll, 1996) környezetpszichológiai fogalmát új, személyisépszichológiai megközelítésben vizsgáltuk. Jelen kutatásunkat szintén e megközelítésben, a korábbi vizsgálat eredményeinek és az azokon alapuló módszertani megfontolásoknak (Berze és Dúll, 2019) a figyelembevételével végeztük. Elsődleges célunk a helyidentitást mint identitásorientációt megfelelően mérő magyar nyelvű kérdőív kialakítása.

A helyidentitás a személy és környezete kölcsönkapcsolata révén alakul ki, amikor a személy számára fontos helyek az identitása meghatározójává, részévé, ezáltal pedig mind környezeti, mind társas viselkedésének befolyásolóivá is válnak. A helyidentitást az eddigi kutatásokban elsősorban a helyek szintjén vizsgálták, konkrét/kedvenc helyekre vonatkozóan. Kutatássorozatunkban újszerű nézőpontként a helyidentitást a személyiség felől közelítjük meg: konkrét helyek vizsgálata helyett a helyekkel való kapcsolat meghatározó voltának egyéni különbségeire fókuszálunk. Ez a nézőpont bővítheti mind az identitásstruktúrával, a szociofizikai környezet abban elfoglalt helyével, továbbá a környezettel való kapcsolat egyéni jellemzőivel, különbségeivel, mind pedig a helyidentitás összetevőivel, aspektusaival kapcsolatos tudást. A helyidentitás orientációként történő vizsgálata hozzájárulhat a helyidentitás fogalmának mélyebb, illetve árnyaltabb megértéséhez, illetve gyakorlati téren a személy-környezet összeillés¹ vizsgálatához és annak ember-környezet tranzakcióelemzés során feltárt esetleges nehézségeinek javításához, változásainak kezeléséhez egyéni szinten is.

Az identitásorientáció

Az *identitás*² bizonyos aspektusai orientációként történő mérésének alapját az identitással, pontosabban annak tartalmi (öndefiníciós) összetevőivel kapcsolatos elképzelésekben jelen lévő személyes-társas dichotómia adta. A személyes és a társas identitás – amelyek közül Miller (1963, idézi Cheek és Briggs, 1982) szerint előbbi az énről alkotott nézeteket, a folytonosság és egységesség érzését, utóbbi a szociális szerepeket és kapcsolatokat tartalmazza – megkülönböztetése számos kutatónál megtalálható, bár a különbségtétel élességére és a kettő viszonyára vonatkozóan nincsen konszenzus a kutatók között (Deaux, 1993). Ez a dichotómia ugyanakkor megtalálható a személyisépszichológiai elméletekben is, pl. spirituális és szociális én (James, idézi: Greenwald és Pratkanis, 1984/1992), személyes én és kollektív én (Greenwald és Pratkanis, 1984/1992), személyes és személyközi én (Neisser, 1988/1992), nyilvános és személyes éntudatosság (Fenigstein, Scheier és Buss, 1975), személyes, kapcsolati és kollektív én

¹ A fogalom definíciójához lásd pl. Kaplan (1983), Edwards, Cable, Williamson, Lambert és Shipp (2006), Dúll (2009), Phillips, Cheng, Yeh és Siu (2010).

² Az identitás fogalmát tanulmányunkban és kutatásunkban – miként Jonathan Cheek (1989), a kutatásunkban használt kérdőív egyik fejlesztője – az eriksoni (1991) értelemben használjuk. Az angol nyelvű szakirodalomban sok esetben szinonimaként használt *én*, *énfogalom* és *identitás* fogalmak viszonyának tisztázásában Oyserman, Elmore és Smith (2012) nyújtanak támpontot.

(Sedikides és Brewer, 2001), az identitás többszörös dimenzióinak elméleti modellje (Jones és McEwen, 2000) és így tovább.

Sampson (1978) Miller két fenti általános kategóriáját, azaz a személyes és a társas identitást alapul véve úgy gondolta, hogy vannak személyek, akik énfogalmuk meghatározásakor inkább a belső (önmagukban rejlő) aspektusok felé irányulnak, míg mások a külső környezetük felé orientálódnak. Elképzelése szerint egy adott személynél a két orientációból csak az egyik érvényes, azaz a belső és külső orientáció ugyanazon elméleti dimenzió két végpontja. A két identitásorientáció mérésére Sampson kérdőívet is készített. A két skála korrelációs elemzését később Cheek és Briggs (1982) végezte el, akik a kapott gyenge pozitív korrelációs érték alapján úgy gondolták, hogy a két orientáció két, egymástól független dimenziót jelent (Cheek, 1989). Az Identitás-aspektusok Kérdőív (*Aspects of Identity Questionnaire*, AIQ, Cheek és Briggs, 1982) kutatássorozatunkban is alkalmazott negyedik változata (AIQ-IV, Cheek, Smith és Tropp, 2002; Cheek és Tropp, 2003) a Sampson kérdőívére alapuló, több lépésben történt fejlesztés után már négy identitásorientációt mér: a személyes és társas (újabb tanulmányokban: nyilvános – Cheek és Cheek, 2018) mellett a kollektív és kapcsolati orientációt is. Előbbinél a csoporttagság szerepe és értéke, utóbbinál pedig a közeli kapcsolatok fontossága lényeges az önmeghatározásban. Cheek és Cheek (2018) a kérdőívvel végzett kutatásaikkal összefüggésben az identitás/énfogalom négydimenziós modelljét állították fel. A modellben az énfogalom egyik része a független én (ez jelenti a személyes ént), a másik pedig a kölcsönösen függő én, amely a kapcsolati, a nyilvános és a kollektív énből áll. Saját vizsgálatunkban a helyidentitás-orientáció mérésének keretében mind a négy identitásaspektus önmeghatározásban való fontosságát mérő AIQ-IV kérdőívet választottuk. E kérdőív helyidentitásra vonatkozó tételekkel kiegészített, magyar mintán is megfelelően mérő változatának kidolgozása szükséges előfeltétele mind a helyidentitás-orientáció mérésének, mind a helyidentitás-orientáció és a kérdőívben szereplő egyéb orientációk közötti kapcsolat későbbi vizsgálatának.

Helyidentitás

A hely és az identitás kétféle módon kapcsolódhat (Twigger-Ross és Uzzell, 1996). Az egyik a *helyazonosulás*, amely egy, egyének vagy csoport által közösen használt hely (pl. iskola) által definiált társas kategorizációt jelent („radnótisok”). A hely és identitás összetettebb kapcsolódása a helyidentitás, amelyben nagy hangsúlyt kap az identitás pszichológiai konstruktuma. A helyidentitás mind a viselkedésszabályozásban, mind a személy-környezet összeillés megteremtésében és fennmaradásában (Proshansky, Fabian és Kaminoff, 1983), mind pedig az én érzésének fenntartásában (Twigger-Ross és Uzzell, 1996) szerepet játszik. A helyidentitás az identitás önálló, dinamikus, állandóan fejlődő, a helyekkel való tranzakció során, az aktuálisan lezajló észlelési és/vagy kognitív folyamatokban kialakuló alstruktúrája (Proshansky, 1978; Twigger-Ross és Uzzell, 1996). Proshansky szerint a helyidentitás úgy írható le, mint specifikus fizikai környezetekről alkotott emlékek, fogalmak, értelmezések, elképzelések és azokhoz kapcsolódó érzések elegye. A helyidentitás lehet egy helyhez tartozó, és lehet a különböző helyekhez tartozó, múltbéli, jelenbéli és elképzelt kogníciók mintázata is (Düll,

2009) – miként maga az identitás fogalma is jelölheti az egyes összetevőket éppúgy, mint azok teljes mintázatát.

A helyidentitás kutatása és a róla való elméleti gondolkodás mély gyökerekkel bír a környezetpszichológiában, ezzel együtt bizonyos aspektusait illetően a mai napig nincsen konszenzus a kutatók között (lásd Dúll, 2017). Kutatásunk szempontjából ezen elméleti és kutatási területek közül elsősorban a helyidentitás és egyéb identitáselemek közötti kapcsolat és a helyidentitás más, a személy-hely kapcsolatot leíró fogalmakkal való viszonya érdemel figyelmet.

A helyidentitás társas identitással való kapcsolatát már Proshansky is leírta, ám a köztük lévő viszonyt pontosan nem definiálta. Bernardo és Palma-Oliveira (2013) egyértelműbb viszonyt fogalmazott meg, mivel szerintük a helyidentitás a társas identitás alstruktúrájának tekinthető. Hinds és Sparks (2008) úgy gondolta ugyanakkor, hogy olyan környezeti identitás is kialakítható, amelynek csekély társas vonatkozása van. Más kutatók (pl. Twigger-Ross, Bonaiuto és Breakwell, 2003) már a személyes identitással is expliciten kapcsolatba hozzák a helyidentitást: szerintük a helyekkel történő azonosulás nyomán születő helyidentitások tartalmazzák az énnel mind a személyes, mind a társas aspektusait, Knez és Eliasson (2017) a helyidentitás, illetve a személyes és társas identitás kölcsönös viszonyát írja le: mind a személyes és a kollektív (társas) identitás tartalmaz helyekkel kapcsolatos aspektusokat, mind pedig a helyidentitás is lehet személyes vagy kollektív jellegű, Du, Litteljohn és Lennon (2013) pedig fizikai, kronológiai és szociális helyidentitásról ír. Végül más kutatók nem csak a személyes és társas identitással kapcsolják össze a helyeket: pl. Twigger-Ross és Uzzell (1996) szerint az identitás minden aspektusa rendelkezik több-kevesebb hellyel kapcsolatos vonatkozással, Hauge (2007) integratív modelljében pedig az identitásrendszer vertikális elhelyezkedésű kategóriáival (mint a nem vagy a társadalmi osztály) szemben a helyidentitás horizontális, minden vertikális dimenzió áthaladó dimenzió, azaz minden identitáselem tartalmaz helyekkel kapcsolatos aspektusokat. Mindezekhez az identitásorientációkat célunk szerint megfelelően mérő, jelen tanulmányban tárgyalt kérdőívünk nyomán azok kapcsolatát feltáró, illetve a helyidentitás aspektusainak mérését célzó, tervezett és már zajló további kutatásaink izgalmas eredményekkel járulhatnak majd hozzá.

A helyidentitás és egyéb, a személy-hely kapcsolatot leíró fogalmak³ viszonya tisztázatlan (Manzo, 2003; Hernández, Hidalgo, Salazar-Laplace és Hess, 2007; Rollero és De Piccoli, 2010; Dúll, 2017). Kutatásunk szempontjából a legszélesebb irodalommal bíró helykötődéssel (Dúll, 2002, 2009) – az egyének és a számukra fontos helyek közötti érzelmi köteléket jellemző fogalommal – való kapcsolat a lényeges. Egyes kutatók (pl. Brown és Werner, 1985) szerint (1) a két fogalom ugyanaz a konstruktum. Mások szerint a helykötődés a helyidentitás (2a) része, így pl. Korpela (1989) leírásában a helyidentitás definíciójának magja a helyekhez való érzelmi kötődés. Lalli (1992) szerint az általános kötődés egyike a városhoz kapcsolódó identitás öt dimenziójának (a többi négy: külső értékelés [összehasonlítás], a személyes múlttal való folytonosság, a családiasság észlelése és az elkötelezettség). Droseltis és Vignoles (2010) kutatásában a hellyel kialakított érzelmi kötődés egyike a helyidentitás feltételezett négy dimenzi-

³ A helykötődés mellett ilyen fogalom többek között a helyérvék (Hummon, 1992; Jorgensen és Stedman, 2001) és a helyfüggőség (Stokols és Shumaker, 1981).

ójának (a többi három: énkiterjesztés, környezetbe illeszkedés és hely-én hasonlóság). Más kutatók a helykötődést a helyidentitás (2b) előzményének írják le. Így pl. Hernández és munkatársai (2007) azt találták, hogy a két fogalom (három különböző léptékű helyen – egy szigeten, az azt magába foglaló városban és a környéken – vizsgálva) hasonlóan viselkedik ott születettek, és különbözőképpen nem ott születettek esetében, aminek oka véleményük szerint, hogy a helykötődés hamarabb kialakul, mint a helyidentitás. Knez (2014) értelmezésében pedig előbb az érzelmi kapcsolat jön létre egy hellyel, és csak ezt követi a kognitív kapocs kiépülése. Ezzel szemben egyes kutatók úgy vélik, hogy ez fordítottan igaz, azaz (3) a helyidentitás része a helykötődésnek. Így pl. Williams és Roggenbuck (1989) szerint a természeti helyekhez fűződő helykötődés olyan kapcsolati fogalmat jelent, amely mind funkcionális (helyfüggőség), mind érzelmi/szimbolikus jelentést és kötődést (helyidentitás) magában foglal, Kyle, Graefe és Manning (2005) szerint a helykötődés három dimenziója különböztethető meg, ezek egyike a helyidentitás (a másik kettő a helyfüggőség és a társas kapcsolat dimenzió). E harmadik vonulatba tartozik Hinds és Sparks (2008) vizsgálata is, amelyben a természeti környezettel kialakított érzelmi kapcsolatok jó előrejelzői voltak az elkötelezett környezeti viselkedésnek (ami többek között magában foglalja a természeti környezetben végzett tevékenységek keresését és a környezetvédő megnyilvánulásokat), azonban a környezeti identitás nem jelentett külön előrejelző tényezőt. Végül vannak kutatók, akik a helyidentitást és a helykötődést (4) egy magasabb rendű fogalom részének tekintik, így Jorgensen és Stedman (2001) szerint a helykötődés, a helyidentitás és a helyfüggőség egy általánosabb kategória, az attitűdként értelmezett helyérzék speciális, affektív, kognitív és konatív dimenzióinak tekinthető (bár az utóbbi igazolása eredményeik szerint problematikusabbnak mutatkozott). Hummon (1992) szerint pedig a helykötődés és a helyidentitás kettő a helyérzék hat változatából (a többi négy: elégedettség a hellyel, bensőségeség, helytudatosság és közösségi képzet). A helyidentitás és helykötődés viszonya kutatássorozatunk szempontjából azért lényeges, mivel a fenti elképzelések közül vizsgálatunk Proshansky (1978) eredeti definícióját alapul véve abba a vonulatba illeszkedik, amely szerint a helykötődés a helyidentitás része, illetve előzménye. Ennek megfelelően a helyidentitás-orientáció mérését célzó saját kérdőívtételeink közé olyan tételek is kerültek, amelyek a helyekkel kialakított érzelmi kapcsolatra (megfogalmazás szintjén a kötődésre, illetve a helyekkel kialakított erős érzelmi szálakra) vonatkoznak, kutatásunknak ugyanakkor nem célja a két fogalom általunk elfogadott viszonyának igazolása.

Kutatássorozatunk szempontjából fontosak a következő szempontok. (1) A fent tárgyalt fogalmi nehézségek egyik forrása az is lehet, hogy nagyon eltérő konstruktumokhoz való viszonyulást vizsgálnak a kutatások. (2) A korábbi vizsgálatok a helyidentitást vagy annak valamely fent említett aspektusát legnagyobb mértékben azt célzottan előhívó helyzetben, konkrét helyek (pl. egy bizonyos város[rész], egy adott természeti hely vagy a vizsgálati személyek által megnevezhető kedvenc helyek) kapcsán kutatták, vagy általánosságban, az elkötelezett, környezettudatos viselkedés kapcsán igyekeztek azt feltárni. Kutatásainkban egy, a mások által végzett vizsgálatokban nem alkalmazott megközelítés szerint célunknak és a személyiségpszichológiai nézőpontnak megfelelően a helyidentitást általánosságban, konkrét helyeket nem megnevezve, a személyiség szintjén, az identitás/énfogalom más aspektusaival együtt vizsgáljuk.

A helyidentitás személyiség szintjén, jelen esetben identitásorientációként történő vizsgálata elméleti és gyakorlati haszonnal is bír. Egyfelől segíthet pontosítani a helyidentitás helyét az identitásstruktúrában, hozzájárulhat a helyidentitás fogalmának mélyebb, illetve árnyaltabb megértéséhez (pl. az egyéb identitás-összetevőkkel való kapcsolatának feltárása által). Amennyiben pedig fel tudjuk mérni, hogy egy személy számára önmaga meghatározásában mennyire fontosak a helyek és az azokkal kialakított kapcsolatok (főként, ha az emögött álló aspektusokat is ismerjük), nagyobb eséllyel kaphatunk választ a gyakorlatban a személy-környezet kapcsolat minőségét, hibáit, ezek okait, vagy a helyekkel való kapcsolat megváltozásának nehézségeit és ezek kezelése sikerességét célzó, alapvetően környezetpszichológiai kérdésekre. Mindez azért is fontos, hiszen számos kutatás eredménye mutatta ki a helyekkel való kapcsolat minősége és a pszichológiai jóllét összefüggését (pl. Wiles, Allen, Palmer, Hayman, Keeling és Kerse, 2009; Phillips, Cheng, Yeh és Siu, 2010; Knez és Eliasson, 2017).

HIPOTÉZISEK

Kutatásunk egy hosszabb vizsgálatsorozat második lépése, amely az első lépéshez (Berze és Dúll, 2018) hasonlóan keresztmetszeti vizsgálat és egy, a helyidentitás-orientációt, továbbá a személyes, a társas/nyilvános, a kollektív és a kapcsolati identitásorientációkat magyar nyelven megfelelően mérő kérdőív kidolgozását célozza. Jelen vizsgálatban tehát azt feltételeztük, hogy az első kutatásban kialakított, és magyar egyetemista mintán felvett kérdőívben az ott született eredmények alapján alkalmazott változtatások elérik céljukat, így sikerült egy olyan kérdőívet létrehozni, amely a teljes felnőtt (tehát nem csupán egyetemista) mintán megfelelően méri mind a helyidentitást mint identitásorientációt – azaz a személyek közötti egyéni különbséget abban, hogy a számukra jelentős helyeket és azokhoz fűződő kapcsolatukat mennyire tartják fontosnak önmaguk meghatározásában –, mind pedig az eredeti angol nyelvű kérdőívben szereplő fent említett identitásorientációkat.

MÓDSZER

A módosított kérdőívet célunk eléréséhez két változatban vettük fel online módon, felnőtt mintán, kényelmi mintavételt alkalmazva. A kutatást az ELTE PPK Kutatásügyi Bizottsága engedélyezte (az engedély száma: 2018/453).

A tanulmányban a kérdőív alapvető jellemzésén túl nem részletezzük a jelen kutatásban is használt kérdőív előző kutatási szakaszban történt kialakítási lépéseit (lásd Berze és Dúll, 2018), kiindulópontunk a kérdőív előző kutatásban használt második változata, amelyet abban a kutatásban már nem módosítottunk. A kérdőívre jelen kutatási lépésben vonatkozó dokumentációt a kérdőív e kutatásban használt két változata szerint strukturáljuk.

A kérdőív e kutatásban használt első változata

Vizsgálatsorozatunkban a szakirodalmi áttekintésben említett *Aspects of Identity Questionnaire* negyedik változatát (AIQ-IV, Cheek és mtsai, 2002) használjuk fel, amely a skálák és tételek leírásával együtt angol nyelven szabadon hozzáférhető,⁴ és amelyet saját tétélekkel egészítettünk ki. Az eredeti kérdőív 45 kérdést tartalmaz. A leírás nem tartalmazza az eredeti kérdőív pszichometriai jellemzőinek bemutatását. A kérdőív kitöltésekor a válaszadó ötfokú Likert-skálán döntheti el, hogy az adott tételt mennyire érzi fontosnak önmaga meghatározásában. Az angol nyelvű kérdőív négy skála (négy identitáorientáció) mérését célozza, azaz mennyire fontosak a személy számára önmaga meghatározásában a

1. személyes aspektusok (10 kérdés): belső jellemzők (értékek, gondolatok, érzések, célok), az énjéről alkotott nézetei, folytonosság és egyediség érzete;
2. kapcsolati aspektusok (10 kérdés): közeli kapcsolatok (barátság, párkapcsolat) minősége és a személy ezekben betöltött szerepe;
3. társas aspektusok (7 kérdés): szociális szerepek, ahogyan őt mások látják, és ahogyan gondolkodnak róla;
4. kollektív aspektusok (8 kérdés): a (nem választott) csoporttagság (család, etnikum, vallás/felekezet, nemzet, anyanyelv) szerepe és értéke,

és tartalmaz továbbá 10, a fenti négy skálába nem tartozó tételt is. A kutatás első lépésében ezen a struktúrán nem változtattunk, csupán a tételek lefordítása után a megfelelő módszertani megfontolások figyelembevételével (lásd Berze és Dúll, 2019) kilenc magyar nyelvű, a szakirodalom alapján kialakított, helyidentitásra vonatkozó tétellel egészítettük ki. Ezen tétéleket az eredeti tételek közé elszórva illesztettük be. A módszernek a kérdőív integritását befolyásoló hatását egy külön változat felvételével mértük, amelynek eredménye nem jelzett jelentős negatív hatást az eredeti kérdőív integritására.

Elsőként a kutatássorozatunk első lépésében használt második (akkor tovább nem módosított) tesztváltozat 9 helyidentitásra vonatkozó tételén jelen kutatásban végrehajtott változásokat tekintjük át. Az említett második változat faktorelemzése során a helyidentitásra vonatkozó tételek faktora az első lett a struktúrában. Ezt több tényező is okozhatta, például az, hogy a magyar nyelven megfogalmazott tételek összetartozása magasabb, mint a lefordított, ezáltal bizonyos mértékű jelentésváltozáson áteső tételké, vagy összefügghetett az alacsony megmagyarázott varianciával, de lehetett oka az is, hogy minden tételbe a „helyek” megnevezés került⁵, mivel a helyidentitást általánosan, a személyiség szintjén mértük, és így nem akartunk konkrét helyeket (pl. otthon, munkahely stb.) megnevezni. Emellett két-két tétel esetében magas volt a korrelációs érték, ami azt mutatta, ezek a tételek nem differenciálnak megfelelően (a kitöltők hasonlóan értelmezték őket). E két okból a 9 tételből 7 tétel szövegezését több tekintetben is megváltoztattuk: (1) a „hely” megnevezés helyébe 2 tétel esetében a „fizikai környezet”, egy (a jelentés⁶ fontosságát hangsúlyozó) tételnél pedig a „környezeti

⁴ www.midss.org/sites/default/files/aiq.pdf (Letöltve: 2020. 06. 24.)

⁵ Pl. „Számomra jelentős helyekhez fűződő kapcsolatam” – ezt a tételt jelen kutatásban módosítottuk.

⁶ A hely (*place*, lásd Canter, 1977) a jelentéssel felruházott tér (*space*).

tér” került⁷; (2) a helyidentitás szakirodalomban szereplő tényezői közül explicitebb formában beemeltük a kérdések témái közé a környezeti preferenciát,⁸ és (3) az eredetileg nem specifikus aspektusra vonatkozó tétel helyébe az énkiterjesztést⁹ (amikor a személy a részének érzi az adott helyet: vö. Droseltis és Vignoles, 2010) illesztettük. Mindezekkel együtt 4 tételt áthelyeztünk, egyrészt a más orientációkat mérő tételek közti egyenletesebb eloszlás érdekében, másrészt pedig azért, hogy csökkentsük a beillesztés hatását a helyidentitásra vonatkozó tétel mögötti más skálához tartozó, az előző kutatási lépésben nem megfelelő faktorba került tételre (így kettőt egy-egy skálába nem tartozó tétel elé helyeztünk).

A módosítások ugyanakkor érintették az eredeti angol nyelvű kérdőív lefordított tételeit is. Egyfelől a korábbi kutatási lépésben a nem megfelelő faktorba kerülő tételek megfogalmazásán módosítottunk úgy, hogy az eredeti angol nyelvű szövegezésnek és tartalomnak továbbra is megfeleljen. A módosítás lehetett csupán egy-egy szó átfogalmazása,¹⁰ ám a kollektív tételek esetében markánsabb módosítás is előfordult (lásd alább). Egy angol lektor bevonásával áttekintettük a fordítást, és néhány, egyébként jól működő kapcsolati tételben is javítottunk egy-egy szót,¹¹ vagy egy bizonyos angol nyelvi szerkezet fordítását egy árnyalattal pontosabbra fogalmaztuk. Mivel a helyidentitás az egész élet folyamán, és nem csupán az eredeti angol nyelvű kérdőívet kitöltő egyetemista mintában meglévő és hatással bíró fogalom, így e második kutatási lépésben nem csupán egyetemista mintán kívántuk felvenni a kérdőívet. A 10 skálán kívüli tétel közül 5 tételt is egyfelől az alkalmazni kívánt minta miatt¹² töröltünk, másrészt viszont törlésükkel célunk volt az első lépésben mutatkozó, a társadalomtudományi kutatásokban elvárható értéktől (60%) jócskán elmaradó mértékű megmagyarázott variancia növelése. Külön említünk szükséges a kollektív orientációt mérő skálát, amelynek tartalmában a legnagyobb eltérés mutatkozott az eredeti és a három magyar nyelvű változat között, aminek okát valószínűleg a szociokulturális különbségek adják. A kérdőív szülőhazájára, az Egyesült Államokra jellemző megfogalmazások és témák (pl. a hazájára büszke polgár, a politikai tevékenység, az akcentus, vagy akár az etnikai háttér, a vallási és politikai színezetű *community* kifejezés) esetében az előző kutatási lépésben már alkalmaztunk módosításokat, ami javított is a faktortartalmon, ám a skála így sem lett teljes. Így a kollektív skálába tartozó tételek közül 9 tételen módosítottunk a hazai szociokulturális jellemzőknek megfelelően, így került be pl. a rassz és etnikum szerepét célzó tételbe a „földrajzi-tájégségi hovatarozás”, a vallást célzó tétel szövege így bővült „vallási közösséghez tartozással”, a hazához tartozást célzó tételbe is így került be a vélhetően szélesebb körben elfogadhatónak gondolt „állampolgárság”. A kol-

⁷ Pl. „Bizonyos fizikai környezetek rám gyakorolt hatása”, illetve „Amit bizonyos környezeti terek jelentenek számomra”.

⁸ „Preferenciám egyes helyek, vagy helyek bizonyos jellemzői iránt.”

⁹ „Hogy részemnek érzek egy-egy természeti vagy épített környezeti helyet.”

¹⁰ Pl. a 9-es tétel: a „reményeim” szót „várákozásaim”-ra cseréltük, hogy jobban kifejezze az étellel kapcsolatos személyes tervek: „Személyes céljaim és várákozásaim a jövőre nézve.”

¹¹ Pl. a 41-es tételben az „intimate” szó fordítását „meghitt”-ről „bizalmas”-ra módosítottuk: „Bizalmas kapocs egy-egy másik személlyel.”

¹² Ilyen tétel pl. az eredetileg a szakmaválasztásra, az egyetemi, főiskolai szerepre és a tanulmányi teljesítményre vonatkozó tétel.

lektív skála helyeket említő tétele, amely a helyek közösségi vonatkozását célozza, de az előző kutatási lépés második tesztváltozatában bekerült a helyidentitás faktorába, az eredeti alkotói szándékot jobban hangsúlyozó átfogalmazáson esett át, és kikerült belőle a „hely” szó, ám továbbra is utalt a helyekre az „ahol” szóval.¹³ A skálák tartalmát (utalva az előző kutatási lépésben használt kérdőív skálatartalmaira is) az 1. táblázatban mutatjuk be.

1. táblázat. Skálatartalmak az eredeti kérdőívben, valamint az első és a jelen kutatási lépésben használt kérdőívváltozatok esetén

Skálák	eredeti angol nyelvű eredeti kérdőív	tételsorszámok a korábbi kutatási lépésben (helyekre vonatkozó tételek beillesztése után)	tételsorszámok a jelen kutatásban
személyes	2, 5, 8, 11, 14, 18, 21, 25, 27, 32	2, 5, 9, 12, 15, 20, 24, 28, 31, 37	2, 5, 9, 12, 15, 20, 23, 28, 31, 36
kapcsolati	22, 26, 28, 31, 34, 35, 37, 39, 41, 43	25, 29, 32, 36, 39, 41, 43, 46, 49, 51	24, 29, 32, 35, 38, 39, 41, 43, 45, 47
társas	3, 6, 9, 12, 15, 17, 20	3, 6, 10, 13, 16, 19, 23	3, 6, 10, 13, 16, 19, 22
kollektív	4, 7, 10, 13, 24, 29, 38, 42	4, 7, 11, 14, 27, 33, 44, 50	4, 8, 11, 14, 27, 33, 42, 46
helyidentitás	∅	8, 18, 21, 30, 35, 40, 45, 48, 53	7, 17, 21, 25, 30, 34, 40, 44, 48
skálán kívüli tételek	1, 16, 19, 23, 30, 33, 36, 40, 44, 45	1, 17, 22, 26, 34, 38, 42, 47, 52, 54	1, 18, 26, 37, 49

A kérdőív így elkészült változatát az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Kara által biztosított Qualtrics felhőalapú szoftver (Qualtrics, Provo, UT) segítségével online töltötték ki a résztvevők. A kérdőív linkjére kattintva az első oldalon a kitöltők elolvashatták a tájékoztatót, majd az ebben foglaltak ismeretében, mindezekhez hozzájárulva kezdhették meg a kérdőív kitöltését az „Igen” lehetőségre kattintva (a „Nem” válasza kattintással a program a kérdőív utolsó, a részvételt megköszönő oldalára ugrott). A kitöltés önkéntes (a hozzájárulásnál választható volt „Nem” opció is) és anonim volt (a Qualtricsban azt a beállítást alkalmaztuk, hogy a program ne tárolja a kitöltéskor használt eszköz vagy hálózat elektronikus azonosítóját vagy elérési útvonálát), a kitöltést vállaló résztvevők ösztönző jutalomban nem részesültek. Az első változat esetében 210 db kitöltésnél lezártuk a kitöltési lehetőséget, ezek közül 177 db volt használható, 33 db kérdőív adatait idő előtti befejezés miatt nem használtuk fel. A 177 kitöltőből 134 nő, 43 férfi, az életkoruk átlaga: 47,63 év, szórása: 12,531, az alsó életkor: 23 év, a felső életkor: 79 év volt.

A kérdőív kitöltésével kapott adatokon az ott kapott eredményekkel történő összevethetőség érdekében az előző kutatási lépés módszerével megegyezően az SPSS

¹³ „Helyek, ahol most élek vagy ahol felnöttem” helyett „Akik között és ahol élek, vagy felnöttem”.

program 26.0 verziójának (IBM Corp., 2019) segítségével itemanalízist, reliabilitásvizsgálatot, majd az adatok alkalmasságának tesztelése után feltáró faktoranalízist (EFA) végeztünk (lásd Eredmények). A feltáró faktorelemzés során principal axis factoring becslési módszert használtunk, az 1-nél nagyobb sajátértékű (azaz egy változónál több információt hordozó) faktorokat vizsgáltuk, legfeljebb 25 iterációt engedtünk meg, a faktorsúlyok közül csak a jelentést hordozó 0,3 felettiek¹⁴ tartottuk meg. A faktorstruktúra és stabilitásának teljesebb elemzése érdekében a faktorok forгатásához a faktorok függetlenségét megőrző derékszögű (*Varimax*) és azok korrelációját megengedő ferde (*Promax*) forгатást is alkalmaztunk, mivel a helyidentitás identitásstruktúrában elfoglalt helye vitatott, ugyanakkor sok kutató szerint számos identitásaspektussal összefügg, továbbá ez utóbbiak maguk is kapcsolatban vannak a szakirodalom alapján. Az általunk beillesztett, helyidentitásra vonatkozó tételeken külön reliabilitásvizsgálatot és itemanalízist, valamint eloszlásvizsgálatot készítettünk.

A kérdőív e kutatásban használt második változata

A kérdőív fentebb tárgyalt első változatának eredményein elvégzett feltáró faktoranalízis alapján szükségesnek találtuk néhány, kizárólag a személyes és a kollektív skálába tartozó tétel átfogalmazását és így egy második változat elkészítését. Tíz – 6 személyes és 4 kollektív skálába tartozó – tétel szövegezésében történt módosítás. A személyes skála tételei esetén történő átfogalmazások során ügyeltünk arra, hogy az eredeti angol nyelvű megfogalmazáshoz és tartalomhoz hűek maradjunk, sőt egy esetben az átfogalmazás épp az egyetemista minta visszajelzései alapján a számukra megfelelőbb formában módosított tétel eredeti változatát jobban közelítő megváltoztatását jelentette.¹⁵ A kollektív skála tételei az első változatban is markánsabb módosításokat tartalmaztak, a 14. tétel esetében most még jobban hangsúlyoztuk az adott helyen található közösségeket (így az „ahol” szó is kikerült belőle).¹⁶ A helyidentitásra vonatkozó tételek közül egyiket sem módosítottunk.

A kérdőív így elkészült változatát az ELTE PPK által biztosított Qualtrics felhőalapú szoftver (Qualtrics, Provo, UT) segítségével az első változattal egyező módon és feltételek mellett online töltötték ki a résztvevők. A második változat esetében 504 db kitöltésnél lezártuk a kitöltési lehetőséget, ezek közül 432 db volt használható, 72 db kérdőív adatait idő előtti befejezés miatt töröltük. A 432 kitöltőből 335 nő, 97 férfi, életkoruk átlaga: 42,06 év, szórása: 11,786, az alsó életkor: 18 év, a felső életkor: 82 év volt. A link kiküldésekor, illetve meghirdetésekor felhívtuk az érdeklődők figyelmét arra, hogy ha nemrégiben kitöltött ilyen kérdőívet, ne tegye meg újra, azaz igyekez-

¹⁴ Bár az első kutatási lépésben a 0,35-nél nagyobb faktorsúlyú tételeket tartottuk meg az elemzésben, a minta (tervezett) nagysága miatt Hair, Black, Babin és Anderson (2010, 115) táblázata alapján e kutatásunkban a 0,3 felettiek megtartása mellett döntöttünk. Ezzel a jelenlegi és a korábbi lépés eredményeinek összehasonlíthatósága az ott kapott eredmények alapján nem sérült.

¹⁵ A 20. tételbe visszakerült a „félelem” és a „szorongás” kezelése, amelyeket az egyetemista kitöltők visszajelzései (nehezen találtak érvényesnek magukra/mindenkire) alapján vettünk ki a tétel szövegéből: „Ahogyan saját rosszkedvetem, illetve félelmeimet vagy szorongásaimat kezelem.”

¹⁶ „A közösség(ek), amely(ek)ben élek, vagy amely(ek)ben nevelkedtem.”

tünk elérni, hogy a kérdőív ezen változatát ne az első változatot ismerő résztvevők töltésük ki.

A kérdőív ezen változatának kitöltésével kapott adatokon az SPSS program 26.0 verziójának (IBM Corp., 2019) segítségével az első változatnál leírt (és ezzel az előző kutatási lépéssel megegyező és így összehasonlíthatóságot biztosító módon) statisztikai számításokat (a helyidentitás-tételek esetében külön is), valamint az ott leírt módon feltáró faktoranalízist végeztünk. Ezt kiegészítettük az MPlus program 8-as verziójával (Muthén és Muthén, 1998–2017) elvégzett feltáró faktoranalízissel (EFA) is. Ezen, mint látni fogjuk, az eredeti kérdőívhez közelebb álló faktorstruktúrájú változat esetében az eredeti amerikai kérdőív faktorstruktúrájához való illeszkedés ellenőrzéséhez az MPlus program 8-as verziójával készítettünk strukturális egyenlet modellezésen (SEM) alapuló konfirmatív faktorelemzést (CFA) (lásd Eredmények). Mindkét MPlus-elemzés esetében robusztus maximum likelihood becslést (MLR) alkalmaztunk.

EREDMÉNYEK

Statisztikai mutatók

A kérdőív felnőtt mintán felvett két változatának statisztikai mutatói alapján mind a két változat (1) megbízható (Cronbach α értéke: I: 0,927; II: 0,910), (2) látszatérvényessége (*face validity*) az első változat lefordított tételeinek külső megítélői és a kitöltők visszajelzései alapján megfelelő, továbbá egy már létező, érvényes kérdőív tételein alapulnak, az első két változatban az új tételek pedig a vonatkozó szakirodalom alapján kerültek kialakításra, (3) itemszerkezete megfelelő: a Cronbach α értéke csak egy-egy tétel (I: 1.; II: 11.) kiemelése esetén volna egy-egy ezreddel magasabb.

A kérdőív mindhárom változatának kitöltésével nyert adatok alkalmasak faktoranalízisre: (1) KMO értéke: I: 0,847; II: 0,883; (2) Bartlett-teszt szignifikáns: $p < 0,01$; (3) Anti-image mátrix: minden érték $0,5 <$. Az elemszám ($n = 177; 432$) az első változat esetében az esetleges további módosítások szükségességének feltárási célzatával elegendőnek (a faktorsúlyok átlagosan magasak, továbbá az eredeti amerikai kérdőívet 199 fő egyetemistával vették fel: lásd Cheek és mtsai, 2002), a második változat esetében pedig mindenképpen¹⁷ megfelelőnek tekinthető a faktoranalízis elvégzéséhez.

A helyekre vonatkozó tételek

A faktoranalízis során a helyidentitást célzó 9 új tétel mindegyike egy – ám a korábbi kutatási lépésben kapott eredménnyel szemben nem az első, hanem a második – faktorba került mindkét változatban. Ennek nyomán külön skálaként kezelhetők, amely-

¹⁷ A legtöbb kutató (idézi őket MacCallum, Widaman, Zhang és Hong, 1999) iránymutatását figyelembe véve: Guilford (1954) szerint 200, Cattell (1978) szerint 250 a faktoranalízishez szükséges minimális elemszám, Comrey és Lee (1992) a 300-as elemszámot már jónak tekintő, Gorsuch (1983) szerint a változószám ötszöröse a megfelelő elemszám.

nek megbízhatósága magas (Cronbach $\alpha = 0,9$, illetve $0,887$). Az itemanalízis egyik itemnél sem jelez problémát (a Cronbach α értéke bármely item kiemelése esetén alacsonyabb volna, mint a jelen érték). Az itemek közötti korrelációk mindegyike szignifikáns ($p < 0,01$), a Spearman korrelációs együtthatók értéke $0,288$ és $0,712$, illetve $0,210$ és $0,698$ között mozog. A skálán elért összpontszámok átlaga $30,45$, illetve $30,32$, szórása $6,361$, illetve $6,128$, a kitöltők összpontszámai a 9-től 45-ig terjedő skálán 13 és 44 pont, illetve 10 és 45 pont között mozogtak.

Faktorstruktúrák

Az SPSS programban elvégzett feltáró faktoranalízis során az előző kutatási lépéssel megegyező módon *Varimax* és *Promax* rotációt is alkalmaztunk mind a két változat (I és II) esetében. Mindkét esetben 11 darab 1 -nél nagyobb sajátértékű faktort kaptunk, amelyek közül a könyökszabályt (Scree-tesztet) alkalmazva 6 faktorban maximalizáltuk az elemzésben értelmezett faktorok számát.

Mindkét változatra igaz, hogy a ferde *Promax* forgatás eredményei a faktorok tartalmát tekintve lényegesen nem térnek el a *Varimax* rotáció eredményeitől (az egyes faktorokat tekintve nincs eltérés, vagy faktoronként csupán egy-egy tételben tér el a két tartalmi struktúra – a faktortöltések különböznek), az elemzésben értelmezett faktorok közötti korreláció nem magas: a korrelációs együtthatók értéke I: $0,046$ és $0,410$; II: $0,071$ és $0,429$ közötti. Az értelmezésben elsősorban a *Promax* rotáció (mintázat mátrixának) eredményeit vettük figyelembe.

A második változat MPlusban végzett feltáró faktoranalízise során a többféle forgatási eredmény összehasonlításához és az illeszkedési mutatók kinyeréséhez a program által alapértelmezett *Geomin* ferde forgatást alkalmaztuk. A faktorok sajátértékét, a Scree-plotot és az illeszkedési mutatókat figyelembe véve egy 7 faktoros megoldást találtunk értelmezhetőnek. Az illeszkedési mutatók¹⁸ alapján ($\chi^2[854] = 1620,87$, $p < 0,001$, RMSEA = $0,046$ [$0,042$ – $0,049$], CFit = $0,985$, CFI = $0,898$, SRMR = $0,031$) ez a modell viszonylag jól illeszkedik.

A második változat adatain a strukturális egyenlet modellezésen alapuló konfirmatív faktoranalízist is végeztünk. Elméleti modellként az eredeti amerikai kérdőív teljes faktorstruktúráját tekintettük, kiegészítve a feltáró elemzések során kapott helyidentitás faktorral (ugyanis már a korábbi kutatási lépésben is láttuk, hogy a helyidentitás tételek egy faktorba rendeződnek). A teljes amerikai faktorstruktúrával való összevetés során nem kaptunk igazán jó illeszkedést, a CFI értéke elmarad a jó illeszkedést jelentő értéktől ($\chi^2[886] = 1696,61$, $p < 0,001$, RMSEA = $0,046$ [$0,043$ – $0,049$], CFit = $0,977$, CFI = $0,874$, SRMR = $0,073$). Kiegészítésként elvégeztük a konfirmatív elemzést a nem jól működő kollektív tételek kihagyásával. Ebben az esetben az összes mutató jó illesz-

¹⁸ Az RMSEA esetében a $0,05$ alatti érték kiűnő, a $0,05$ és $0,08$ közötti érték pedig megfelelő illeszkedést mutat, az RMSEA értékének $0,05$ -ös értéktől való szignifikáns eltérését a Cfit értéke jelzi: nem szignifikáns ($p > 0,05$) Cfit érték jelez elfogadható illeszkedést (Browne és Cudek, 1993). A CFI esetében $0,9$ feletti értéket várunk (Brown, 2006), míg az SRMR esetében $0,08$ alatti érték jelez jó illeszkedést (Kline, 2005).

kedést jelölt ($\chi^2[584] = 1095,46$, $p < 0,001$, $RMSEA = 0,045$ [0,041–0,049], $CFit = 0,978$, $CFI = 0,903$, $SRMR = 0,063$).

A magyarázott variancia értékei, bár az első kutatási lépésben használt változatok esetében mutatkozó értékeknél magasabbak, mindkét változat esetében alacsonyak: az 1-nél nagyobb sajátértékű faktorok esetén I: 56,055%, illetve II: 49,768%; a maximalizált számú faktorok esetén I: 47,872%, illetve II: 43,494%.

A létrejött faktorstruktúrákat az első változat esetében a 2. és 3., a második esetében a 4., 5., 6. és 7. táblázatban foglaltuk össze.

2. táblázat. A kérdőív első változatának adatain végzett feltáró faktoranalízis (SPSS) eredménye az elemzésben értelmezett faktorokat tekintve

Varimax forgatással						
Tételek*	Faktorok					
	F1	F2	F3	F4	F5	F6
K41	,711					
K38	,689					
K45	,683					
K39	,682					
K43	,646					
K47	,641					
K35	,624					
K32	,540					
K24	,536				,334	
K29	,484					
H34		,810				
H21		,803				
H30		,798				
H48		,719				
H7		,697				
H44		,624				
H25		,595				
H40		,513				
H17		,497				
T13			,761			
T19			,738			
T6			,700			
T16			,694			
T3			,561			
T10			,539			,352
T22			,459			
C8				,678		
C33				,608		
C46		,348		,582		
X37				,579		
C11				,546		

Promax forgatással						
Tételek*	Faktorok					
	F1	F2	F3	F4	F5	F6
K41	,756					
K38	,753					
K45	,717					
K39	,713					
K35	,653					
K43	,610					
K47	,544					
K32	,435					
K24	,421					
H34		,839				
H30		,818				
H21		,809				
H48		,728				
H7		,721				
H44		,652				
H25		,632				
H17		,524				
H40		,500				
T13			,792			
T19			,752			
T6			,718			
T16			,717			
T3			,610			
T10			,479			,325
T22			,438			
C8				,645		
C33				,564		
C46				,555		
C11				,526		
X37				,522		
C42				,522		

Varimax forgatással						
Tételek*	Faktorok					
	F1	F2	F3	F4	F5	F6
X49				,545		
C42				,508		
S36					,677	
S31					,619	
S15					,534	,311
S20	,353				,493	
S2					,449	
S5						,596
S12						,594
S9						,580
S23						,349

Varimax forgatással						
Tételek*	Faktorok					
	F1	F2	F3	F4	F5	F6
X49				,503		
S36					,765	
S31					,602	
S15					,459	
S20					,432	
S2					,419	
S5						,669
S12						,632
S9						,582

* *betűk*: eredetileg melyik skála tétele: S – személyes, T – társas, C – kollektív, K – kapcsolati, X – skálán kívüli

Faktorok közötti korrelációk (Promax)					
	F1	F2	F3	F4	F5
F2	,373				
F3	,378	,345			
F4	,046	,239	,170		
F5	,410	,108	,238	,108	
F6	,391	,286	,324	,068	,388

Az *első változat* feltáró elemzéssel született faktorstruktúráiban a faktorok tartalmát tekintve a derékszögű és ferde rotáció utáni eredmények közötti különbség elenyésző: az első és a hatodik faktor esetében 1-1 tétel hiányzik a *Promax* rotáció esetében a *Varimax* forgatáshoz képest.

A faktorstruktúra, bár az előző kutatási lépés második tesztváltozatának eredményéhez képest pontosabb faktortartalmi egyezést mutatott az eredeti kérdőív skáláival, egyik rotációt alkalmazva sem fedte pontosan az eredeti kérdőív skáláit: a kapcsolati skála – a derékszögű forgatás esetében maradéktalanul, a ferde szögű rotáció esetében a 29. tétel híján – teljes lett, a társas faktorba minden tétel bekerült, ugyanakkor a személyes orientáció tételei két külön faktorba kerültek – *Varimax* forgatás esetében egy (a 28.), *Promax* rotációnál két (a 23. és a 28.) tétel híján, amelyek mindkét esetben különálló faktort alkottak (a struktúramátrixban ezzel együtt mindkét esetben szerepelnek az adott faktorban). Az előző kutatási lépés eredményeihez hasonlóan, ugyanakkor annál ezen skála esetében is jobb egyezéssel, a kollektív orientáció skálája mutatta a leggyengébb eredményt, hiszen e faktornál három tétel is hiányzott az eredeti skálatartalomtól, és két skálán kívüli tétel is bekerült. Ugyanakkor a faktor egyértelműen címkézhető közösségiként (haza, nyelv, etnikum, illetve földrajzi-tájegységi hovatartozás – amely a helyre vonatkozás mellett sem került a helyekre vonatkozó tételeket tartalmazó faktorba –, vallás és politika). Mindezekkel együtt egy olyan tétel sem volt, amely más faktorba került volna, mint az eredeti angol nyelvű kérdőívben.

3. táblázat. A kérdőív első változatának adatain végzett feltáró faktoranalízis (SPSS) eredménye az eredeti skálákhoz viszonyítva

Faktorok	Varimax forgatással	Promax forgatással
1. faktor	a kapcsolati orientáció összes tétele	a kapcsolati orientáció tételei, egy különbséggel: -: K29 (str. mátrixban korrelál)
2. faktor	a helyidentitásra vonatkozó összes tétel	mint Varimax
3. faktor	társas orientáció összes tétele	mint Varimax
4. faktor	a kollektív orientáció tételei -: C4, C14, C27 +: X37, X49	mint Varimax
5. faktor	a személyes orientáció tételei -: S5, S9, S12, S23, S28	mint Varimax
6. faktor	az 5. faktorból hiányzó S5, S9, S12, S23	mint Varimax, egy különbséggel: -: S23 (str. mátrixban korrelál)
nem került a fenti faktorokba	C4, C14, C27, S28	mint Varimax, továbbá S23, K29

Magyarázat: -: hiányzik az eredeti angol nyelvű kérdőív feltüntetett skálájából; +: többlet az eredeti angol nyelvű kérdőív feltüntetett skálájának tételeihez képest; aláhúzva: második faktorsúllyal szerepel a faktorban; betűk: eredetileg melyik skála tétele: S – személyes, T – társas, C – kollektív, K – kapcsolati. A tételszámok már a helyekre vonatkozó tételek beillesztése következtében módosult új sorszámokat jelentik.

4. táblázat. A kérdőív második változatának adatain végzett feltáró faktoranalízis (SPSS) eredménye az elemzésben értelmezett faktorokat tekintve

Varimax forgatással							Promax forgatással							
Tételek*	Faktorok						Tételek*	Faktorok						
	F1	F2	F3	F4	F5	F6		F1	F2	F3	F4	F5	F6	
K39	,764						K39	,830						
K38	,716						K38	,765						
K45	,699						K45	,744						
K41	,695						K41	,674						
K47	,644						K35	,642						
K29	,631						K47	,626						
K43	,622						K29	,607						
K24	,603						K43	,579						
K35	,586						K24	,551						
K32	,560						K32	,459						
H21		,808					H21		,872					
H30		,757					H30		,778					
H34		,751					H34		,764					
H48		,724					H7		,752					
H7		,704					H48		,725					

Varimax forgatással						
Tételek*	Faktorok					
	F1	F2	F3	F4	F5	F6
H44		,679				
H40		,539				,326
H17		,511				
H25		,452				
T13			,825			
T3			,733			
T16			,720			
T6			,713			
T19			,632			
T22			,388			
T10			,351			
S36				,643		
S31	,301			,623		
S15				,573		
S9				,547		
S23				,512		
S12				,420		
S5				,413		
S20				,405		
S28				,344		
S2				,340		
C33					,772	
C46					,697	
C8					,658	
C11					,430	
C42					,404	
X18			,339		,367	
X49					,353	,640
X37					,348	,622

Promax forgatással						
Tételek*	Faktorok					
	F1	F2	F3	F4	F5	F6
H44		,659				
H17		,527				
H40		,503				
H25		,387				
T13			,830			
T6			,736			
T16			,710			
T3			,708			
T19			,622			
T22			,347			
S36				,688		
S31				,662		
S15				,657		
S9				,590		
S23				,569		
S12				,381		
S20				,360		
S2				,328		
S28				,321		
C33					,848	
C46					,660	
C8					,633	
C11					,335	,303
C42					,333	
X49						,690
X37						,643

* betűk: eredetileg melyik skála tétele: S – személyes, T – társas, C – kollektív, K – kapcsolati, X – skálán kívüli

Faktorok közötti korrelációk (Promax)					
	F1	F2	F3	F4	F5
F2	,241				
F3	,278	,169			
F4	,429	,276	,301		
F5	,148	,358	,071	,138	
F6	,311	,274	,133	,270	,358

A feltáró analízis eredményei alapján módosított tételket tartalmazó *második változat* SPSS programmal készült faktorstruktúráiban is csupán 3 (az 5., 10. és 18., a legutolsó egy eredeti skálán kívüli) tétel esetében van különbség a ferde és a derékszögű forgatás által létrejött faktortartalmak között, azaz csak eggyel több tétel esetében, mint az első változat eredményében.

Az SPSS programmal készült faktorstruktúra – bár egyik rotációt alkalmazva sem fedte pontosan az eredeti kérdőív skáláit – e kutatási lépés első kérdőívváltozatáéval összehasonlítva pontosabbá vált: a kapcsolati orientáció skálája mindkét forgatás esetében teljes lett, a társas orientáció skálája esetében csak *Promax* rotáció esetében hiányzik a 10. tétel (de a struktúramátrixban szerepel), a személyes orientáció tételei egy faktorba kerültek, és *Varimax* forgatás esetében a faktor teljes, *Promax* rotáció esetében hiányzik az 5. tétel (de a struktúramátrixban szerepel). Elmondható tehát, hogy az első változat tételei módosításainak szükségességét a fenti vonatkozó eredmények nagy részben igazolják. A kollektív orientáció faktorból az első változattal megegyező három tétel hiányzik, amelyek itt együtt kerültek egy külön (az elemzésbe nem vont 7.) faktorba, ám az első változathoz képest *Varimax* rotáció esetében csak egy skálán kívüli tétel került be a faktorba, *Promax* forgatás esetében ez sem.

5. táblázat. A kérdőív második változatának adatain az MPlus programban végzett feltáró faktoranalízis eredménye

Tételek*	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
T13	0,850	-0,081	-0,073	0,066	-0,005	-0,007	0,040
T3	0,756	-0,017	0,009	0,031	-0,057	-0,030	0,002
T6	0,746	0,004	0,000	0,051	0,016	-0,094	-0,084
T16	0,691	0,088	0,084	0,002	-0,001	0,064	-0,044
T19	0,596	0,070	-0,024	0,161	-0,015	0,080	-0,034
T22	0,349	-0,025	0,207	0,103	0,049	-0,077	0,060
T10	0,313	-0,042	0,298	-0,081	-0,001	0,184	0,109
H21	-0,003	0,834	0,020	-0,031	0,043	-0,157	-0,018
H30	-0,016	0,787	-0,017	0,008	0,069	-0,020	-0,081
H34	-0,028	0,749	-0,032	-0,016	0,067	-0,048	0,134
H7	0,080	0,730	0,043	-0,115	0,016	-0,162	0,021
H48	0,014	0,716	-0,064	0,093	-0,053	0,142	0,195
H44	-0,065	0,676	0,011	0,058	-0,019	0,399	0,010
H17	0,183	0,504	0,077	-0,025	-0,055	0,068	-0,018
H40	0,008	0,500	-0,010	0,152	-0,009	0,480	0,067
H25	-0,017	0,441	0,096	0,094	0,031	0,002	-0,026
S36	-0,030	-0,050	0,680	0,117	-0,051	0,006	0,111
S31	-0,026	0,008	0,646	0,149	-0,024	-0,062	0,007
S15	0,015	0,028	0,586	0,031	-0,015	-0,107	0,041
S9	0,052	-0,011	0,563	0,001	-0,036	0,056	-0,027
S23	0,032	-0,064	0,513	-0,121	0,015	0,132	0,042
S5	0,022	0,108	0,428	-0,020	-0,113	0,100	-0,033
S12	0,094	0,110	0,412	0,127	0,068	-0,042	-0,128

Tételek*	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
S20	0,065	0,124	0,373	0,092	0,063	0,067	-0,094
S2	-0,064	0,008	0,352	0,003	0,149	-0,122	-0,230
S28	-0,229	0,021	0,346	0,164	0,241	-0,019	-0,020
K39	0,077	-0,051	-0,038	0,792	-0,036	0,052	0,030
K45	0,067	0,042	0,033	0,722	-0,090	0,020	0,081
K38	0,045	-0,130	0,076	0,689	0,076	0,037	-0,002
K41	0,021	-0,023	0,060	0,684	0,039	0,038	-0,036
K47	-0,036	0,050	0,038	0,645	0,119	0,003	0,089
K29	-0,002	0,020	0,098	0,603	0,017	-0,014	-0,072
K35	0,191	0,037	-0,044	0,601	-0,003	-0,084	0,064
K43	-0,037	0,036	0,066	0,585	-0,016	0,006	-0,254
K24	0,061	0,036	0,046	0,582	0,056	0,005	-0,099
K32	-0,070	0,012	0,227	0,467	0,030	0,091	-0,228
C27	0,201	0,001	-0,020	0,305	0,310	-0,098	-0,023
X49	0,032	0,003	0,021	-0,062	0,670	0,406	-0,060
X37	0,006	-0,053	-0,022	0,110	0,634	0,471	-0,035
C33	-0,068	0,104	-0,037	0,050	<i>0,592</i>	0,001	0,328
C11	-0,053	-0,069	-0,059	0,047	0,563	-0,001	0,071
C8	0,064	0,098	0,031	-0,069	0,558	0,001	0,349
C4	-0,001	-0,026	-0,032	0,248	<i>0,352</i>	-0,043	-0,070
C14	0,257	0,025	-0,008	0,242	<i>0,346</i>	-0,176	0,015
C42	0,058	0,000	0,099	-0,044	<i>0,335</i>	-0,025	0,277
X26	0,222	0,074	0,128	-0,142	0,287	0,252	0,153
C46	-0,094	0,025	0,010	0,157	0,523	-0,009	0,531
X18	0,332	0,007	0,049	-0,069	0,219	0,066	0,371
X1	0,188	0,281	0,030	-0,146	0,093	0,066	-0,140

* *betűk*: eredetileg melyik skála tétele: S – személyes, T – társas, C – kollektív, K – kapcsolati, X – skálán kívüli
Vastaggal szedve: szignifikáns faktorsúlyok, szürke háttér: az adott tétel legnagyobb és 0,3-nál nagyobb faktorsúlya, *dőlttel szedve*: bár itt nem szignifikáns, de a struktúramátrix szerint a faktorba tölt

Az MPlus programban végzett feltáró faktoranalízis eredménye azt mutatja, hogy a kollektív orientáció tételein kívül a többi eredeti tétel mind a megfelelő skálába rendeződött, e skálák tartalma megfelel az eredeti amerikai kérdőív skálatartalmainak. A kollektív skála esetében előfordulnak nem szignifikáns faktortöltések (a 4., 14., 33. és 42. tétel esetében, bár a struktúramátrix szerint ebbe a faktorba töltöttek), illetve két (a 27. és a 46.) tétel más faktorba került.

A második változat faktorstruktúrája a strukturális egyenlet modellezés konfirmatív elemzésének eredménye alapján még nem mutat igazán jó illeszkedést az eredeti amerikai kérdőív faktorszerkezetével. Ebben bizonyára szerepet játszik az, hogy a kollektív orientáció tételei, bár a tételmódosítások ezek esetében sem maradtak hatás nélkül, nem működnek még megfelelően (a legtöbb alacsony faktortöltés ebben a faktorban található). Fontos azt is megjegyezni, hogy a hibakovarianciák alapján a konfirmatív faktorelemzés eredménye alapján 6 pár tétel magasabb fokú együtt járást mutat, ezeket a kitöltők hasonlóan értelmezték. Ezen tételpárok közül 4 az

6. táblázat. A kérdőív második változatának adatain végzett feltáró faktoranalízis (SPSS és MPlus) eredménye az eredeti skálákhoz viszonyítva

Faktorok	SPSS: Varimax forgatással	SPSS: Promax forgatással	MPlus: Geomin forgatással
1. faktor	a kapcsolati orientáció összes tétele		a társas orientáció összes tétele
2. faktor	a helyidentitásra vonatkozó összes tétel		a helyidentitásra vonatkozó összes tétel
3. faktor	a társas orientáció összes tétele	társas orientáció tételei –: T10 (str. mátrixban korrelál)	a személyes orientáció összes tétele
4. faktor	a személyes orientáció összes tétele	a személyes orientáció tételei –: S5 (str. mátrixban korrelál)	a kapcsolati orientáció összes tétele +: C27
5. faktor	a kollektív orientáció tételei –: C4, C14, C27 (külön faktorban együtt) +: X18	mint Varimax, de X18 nincs benne	a kollektív orientáció tételei –: C4, C14, C33, C42 (str. mátrix szerint a faktorba tőlt), C27, C46 +: X37, X49
6. faktor	két skálán kívüli: X37, X49 „szexualitás”		csak másodlagos faktortöltések
7. faktor	—		a kollektív skálából a C46 és egy skálán kívüli (X18)
nem került a fenti faktorokba	C4, C14, C27	C4, S5, T10, C14, C27	C4, C14, C33, C42

Magyarázat: –: hiányzik az eredeti angol nyelvű kérdőív feltüntetett skálájából; +: többlet az eredeti angol nyelvű kérdőív feltüntetett skálájának tételeihez képest; aláhúzva: második faktorsúlyal szerepel a faktorban; betűk: eredetileg melyik skála tétele: S – személyes, T – társas, C – kollektív, K – kapcsolati, X – skálán kívüli.

A tételszámok már a helyekre vonatkozó tételek beillesztése következtében módosult új sorszámokat jelentik.

eredeti kérdőívben is szerepel. Az MPlus programban végzett EFA faktorstruktúrájának 6., elsődleges faktortöltést nem tartalmazó faktorában két ilyen helyidentitásra vonatkozó tétel is szerepel, ezek javítása a faktorstruktúra stabilitásának javulásához is hozzájárulhat. Az összes tételre kiterjedő SEM CFA eredménye alapján a helyidentitás-orientációt mérő faktornak a többi orientációt célzó faktoralattal mért korrelációs értékei csökkenő sorrendben a következők: kollektív: 0,485, személyes: 0,327, kapcsolati: 0,248, társas: 0,181. Bár az SPSS-elemzés alapján a kollektív identitásorientáció mérését célzó skála így is használható, ám az ebbe a skálába tartozó tételek további pontosítása lényeges az egyes identitásorientációk és a helyidentitás-orientáció összefüggéseinek feltárásához.

Összegzésképpen a kérdőív eddigi két kutatási lépésében használt különböző változatának feltáró faktoranalízisében kapott eredményeket, illetve a SEM CFA illeszkedési mutatóit a 8. táblázatban foglaltuk össze.

7. táblázat. A kérdőív második változatának adatain végzett SEM CFA eredménye: a teljes eredeti amerikai faktorstruktúrával összevetve, a helyidentitás tételekkel kiegészítve

Tételek*					
	F1	F2	F3	F4	F5
S2	,360				
S5	,450				
S9	,573				
S12	,592				
S15	,598				
S20	,519				
S23	,425				
S28	,416				
S31	,631				
S36	,618				
K24		,657			
K29		,671			
K32		,587			
K35		,624			
K38		,708			
K39		,740			
K41		,736			
K43		,626			
K45		,724			
K47		,688			
T3			,752		
T6			,735		
T10			,396		
T13			,822		
T16			,740		
T19			,663		
T22			,444		
C4				,362	
C8				,709	
C11				,474	
C14				,398	
C27				,351	
C33				,771	
C42				,419	
C46				,761	
H7					,687
H17					,532
H21					,808
H25					,506
H30					,794
H34					,794
H40					,536
H44					,662
H48					,749

Faktormeghatározottság					
	F1	F2	F3	F4	F5
	,900	,947	,937	,915	,947
Korrelációk					
	F1	F2	F3	F4	F5
F2	,561				
F3	,318	,348			
F4	,241	,297	,126		
F5	,327	,248	,181	,485	
Hibakovariancia					
14 és 27	,438				
40 és 44	,421				
7 és 21	,347				
31 és 36	,345				
46 és 48	,315				
38 és 39	,271				

* *betűk*: eredetileg melyik skála tétele: S – személyes, T – társas, C – kollektív, K – kapcsolati, X – skálán kívüli

8. táblázat. Az eredeti kérdőív skáláihoz tartozó tételek faktorokban való megjelenése a kérdőív különböző változataiban feltáró analízis esetén és a SEM CFA illeszkedési mutatói (összehasonlítva a korábbi kutatási lépés 2. kérdőívváltozatának eredményeivel)

Skálák	angol nyelvű eredeti kérdőív	tételsorszámok a korábbi kutatási lépésben (helyekre vonatkozó tételek beillesztése után)	tételsorszámok a jelen kutatásban	előző kutatási lépés 2. változatának faktoranalízise után (jelen kutatás tételszámaival)		1. változat faktoranalízise után		2. változat faktoranalízise után		
				Varimax (SPSS)	Promax (SPSS)	Varimax (SPSS)	Promax (SPSS)	Varimax (SPSS)	Promax (SPSS)	Geomim (MPlus)
személyes	2, 5, 8, 11, 14, 18, 21, 25, 27, 32	2, 5, 9, 12, 15, 20, 24, 28, 31, 37	2, 5, 9, 12, 15, 20, 23, 28, 31, 36	F: 4. -: 2, 12, 28 +: Ø	F: 4. -: 2, 9, 12, 28 +: Ø	F: 5. és 6. -: 28 +: Ø	F: 5. és 6. -: 23, 28 +: Ø	F: 4. -: Ø +: Ø	F: 4. -: S5 +: Ø	F: 3. -: Ø +: Ø
kapcsolati	22, 26, 28, 31, 34, 35, 37, 39, 41, 43	25, 29, 32, 36, 39, 41, 43, 46, 49, 51	24, 29, 32, 35, 38, 39, 41, 43, 45, 47	F: 2. -: 32, 39 +: Ø	F: 2. -: 32, 39, 46 +: Ø	F: 1. -: Ø +: Ø	F: 1. -: 29 +: Ø	F: 1. -: Ø +: Ø		F: 4. -: Ø +: C27
társas	3, 6, 9, 12, 15, 17, 20	3, 6, 10, 13, 16, 19, 23	3, 6, 10, 13, 16, 19, 22	F: 3. -: Ø +: Ø	F: 3. -: 22 +: Ø	F: 3. -: Ø +: Ø		F: 3. -: Ø +: Ø	F: 3. -: 10 +: Ø	F: 1. -: Ø +: Ø
kollektív	4, 7, 10, 13, 24, 29, 38, 42	4, 7, 11, 14, 27, 33, 44, 50	4, 8, 11, 14, 27, 33, 42, 46	F: 5. -: 4, 11, 14, 27 +: Ø	F: 5. -: 4, 8, 11, 14, 27 +: Ø	F: 4. -: 4, 14, 27 +: Ø		F: 5. -: 4, 14, 27 +: Ø		F: 5. -: 4*, 14*, 27, 33*, 42*, 46 +: 37, 49
helyidentitás	Ø	8, 18, 21, 30, 35, 40, 45, 48, 53	7, 17, 21, 25, 30, 34, 40, 44, 48	F: 1. -: Ø +: 14		F: 2. -: Ø +: Ø		F: 2. -: Ø +: Ø		F: 2. -: Ø +: Ø

SEM CFA illeszkedési mutatók (az eredeti amerikai kérdőív struktúráját elméleti alapként tekintve)	előző kutatási lépés 2. változatának faktoranalízise után	jelen kutatási lépés 2. változatának faktoranalízise után
skálába tartozó összes tétel esetében	$\chi^2(888) = 1504,80, p < 0,001$, RMSEA = 0,047 [0,043–0,051], CFit = 0,877, CFI = 0,848, SRMR = 0,071	$\chi^2(886) = 1696,61, p < 0,001$, RMSEA = 0,046 [0,043–0,049], CFit = 0,977, CFI = 0,874, SRMR = 0,073
kollektív tételek nélkül	$\chi^2(585) = 966,474, p < 0,001$, RMSEA = 0,046 [0,040–0,051], CFit = 0,921, CFI = 0,888, SRMR = 0,069	$\chi^2(584) = 1095,46, p < 0,001$, RMSEA = 0,045 [0,041–0,049], CFit = 0,978, CFI = 0,903, SRMR = 0,063

Magyarázat: F: faktor sorszáma; -: hiányzik az eredeti angol nyelvű kérdőív feltüntetett skálájából; +: többlet az eredeti angol nyelvű kérdőív feltüntetett skálájának tételeihez képest; aláhúzott: második faktorsúllyal ebben a faktorban is szerepel, *: a faktorstruktúra mátrixa szerint a faktorba tölt

MEGVITATÁS

Feltételeztük, hogy a helyidentitás identitásorientációként történő vizsgálatára és mérésére a korábbi kutatási lépésben alkotott és használt kérdőívünkön végrehajtott módosítások után a helyidentitás-, illetve a többi négy (a személyes, a társas/nyilvános, a kollektív és a kapcsolati) orientációt is teljes felnőtt mintán megfelelően mérő kérdőívet kapunk. Mint láttuk, az identitásorientációkat mérő kérdőívbe illesztve a helyidentitásra vonatkozó új tételek e kutatási lépés mindkét kérdőívváltozatában is egy faktorba rendeződtek, és értelmezhetőnek bizonyultak. Az egyes tételek közötti szignifikáns korrelációs értékek azt igazolják, hogy azok, bár összefüggnek, és egy jelenségre vonatkoznak, nem pontosan ugyanazon részjelenségeket mérik. Ezzel együtt a magasabb korrelációs értékek és a SEM-alapú konfirmatív faktorelemzés hibakovarianciái (bár ezek az eredeti kérdőív tételei között is előfordultak) mind a kérdőív további finomításában, mind a helyidentitás aspektusait és mérésük módszertanát illető általános megfontolások esetében fontos szemponttal szolgálnak.

A kilenc, helyre vonatkozó tételt tartalmazó skálán a kérdőív mindkét változata esetében nagyon változatos összeredmények születtek. Az eredmények alapján elmondható, hogy a teljes felnőtt mintában is markáns egyéni különbségek mutatkoztak abban, hogy a személyek számára a helyek és az azokkal kialakított pszichológiai (érzelmi és kognitív) kapcsolat milyen mértékben fontos énfogalmuk meghatározásában, tehát az eredmények ismét igazolták a helyidentitás orientációként történő értelmezésével kapcsolatos elképzelésünket.

Jelen kutatás eredményei a helyekre vonatkozó tételek faktorát illetően több ponton is eltérést mutatnak az előző kutatási lépésben használt második (akkor tovább nem módosított) kérdőívváltozat eredményeihez képest. Egyfelől, míg abban a helyidentitást célzó tételleket tartalmazó faktor minden analízis esetén első faktorként szerepelt a struktúrában, e kutatás mindkét kérdőívváltozatában és a második változat mindkét feltáró elemzése szerint a második helyre került. Úgy tűnik tehát, hogy a „helyek” általános megfogalmazás differenciáltabbá tétele előzetes elképzelésünknek megfelelően hozzájárult a faktorstruktúrában elfoglalt hely megváltozásához, ugyanakkor önmagában ez nem segítette a tételek közötti hibakovarianciák eltűnését.

Míg az előző kutatási lépésben a faktoranalízis helyekre vonatkozó tételleket tartalmazó faktorában az erős érzelmi szálakra vonatkozó tétel bírt a legnagyobb faktorsúlyal (a faktor minden struktúra esetében érzelmi színezetű volt), jelen kutatás második kérdőívváltozatában e faktor legnagyobb faktorsúlyú tételévé mindkét feltáró elemzésben az énkiterjesztésre vonatkozóan átfogalmazott tétel vált, az érzelmi kapcsolatra vonatkozó tétel a második helyre került, azaz a faktorban a hely énbe történő bekerülése hangsúlyosabbá vált. Bár kutatásunk nem célozta a helyidentitás és helykötődés általunk elfogadott viszonyának vizsgálatát, mindkét feltáró elemzés eredményében azt láttuk, hogy a helykötődésre vonatkozó két tétel a faktorsúlya alapján nem kerül egymás mellé (nem különülnek el a többitől), továbbá a SEM CFA eredményében a kötődés szót explicit tartalmazó tétel hibakovarianciát mutatott a fent említett, énkiterjesztésre vonatkozó tétellel (ez egybevághat Droseltis és Vignoles [2010] eredményeivel, akik az érzelmi kötődést és az énkiterjesztést egy dimenzióknak tekintik a helyidentitás

dimenziói között). Mindezek utalnak a két fogalom általunk elfogadott viszonyának helytállóságára, de e viszony explicit igazolásának nem tekinthetjük.

Érdekes kitérni két, a helyeket is említő, de más skálába tartozó tételre. A 14. tétel az eredeti angol nyelvű kérdőívben (amelyben 13. tétel) a kollektív skála része volt, a helyek szociális, közösségi vonatkozását célozta, és szerepelt is benne a „helyek” szó. (A tétel szövegezésének különböző változatai megtalálhatók a tételmódosítások tárgyalásánál a 13. és 16. lábjegyzetben.) Míg az előző kutatási lépés első kérdőívváltozatában nem került be az általunk készített, helyekre vonatkozó tételek faktorába, a tétel módosítása utáni második változatban viszont igen. A jelen kutatásban e tételből is kivettük a helyek szót, ugyanakkor az első változatban megmaradt benne a helyekre vonatkozó „ahol” szó, így viszont már nem került be a helyidentitásra vonatkozó faktorba. (A második változatban a kollektív skálába történő bekerülése érdekében erősebben hangsúlyoztuk a közösségek szerepét, így az „ahol” szó kikerült, de a további finomításban érdemes lehet visszatenni azt a diszkriminációs validitás biztosítása érdekében.) A kollektív skálába tartozó 8. (az etnikai háttérre vonatkozó) tételbe bekerült a magyar szociokulturális viszonyoknak a rassznál jobban megfelelő földrajzi-tájjegységi hovatartozás, amely szintén helyvonatkozású, mégsem került be a helyidentitás faktorába.

A helyidentitás-orientáció megfelelő mérése mellett feltételeztük azt is, hogy a vizsgálatban használt angol nyelvű kérdőív a tételek módosítása után felnőtt mintán alkalmas az eredeti kérdőívben szereplő identitásorientációk mérésére, másképpen: a korábbi kutatási lépésben használt második kérdőívváltozat tételeinek módosításával az identitásorientációkat megfelelőbben és pontosabban mérő változatot kapunk. A második változat adatainak SPSS-ben elvégzett feltáró faktoranalízise során a *Varimax* rotáció után kapott faktorstruktúrában csupán a kollektív (az előző lépésben is leggyengébben működő) skála maradt hiányos (bár így is teljesebb az előző lépésben kapott faktortartalomnál, azaz a kollektív tételeket érintő átfogalmazások két tétel esetében elérték céljukat), a másik három eredeti identitásorientáció faktorába minden, az eredeti kérdőív megfelelő skáláiban szereplő tétel bekerült. A *Promax* forgatás eredményét tekintve a személyes és a társas orientáció skálája esetében 1-1 tétel már hiányzik a mintázatmátrixban, ám a struktúramátrixban nem. A SEM-elemzések eredményei csupán a kollektív skála esetében jeleznek faktortartalmi és illeszkedési problémát. Ennek megfelelően hipotézisünket az eredmények nagyrészt igazolják, azaz a kérdőív a helyidentitás-orientáció, és ezzel együtt a másik négy orientáció mérésére jelen formájában már alkalmazható (a kollektív orientáció esetében a különböző feltáró módszerekkel történt faktoreredményeken alapuló megfontolások figyelembevételével).

Az SPSS programmal végzett ferde és derékszögű forgatással létrejött faktorstruktúrák között az eredeti, skálába tartozó tételeket tekintve csak a fent említett 2 tétel esetében mutatkozott különbség. A faktorok közötti korrelációs értékek ugyanakkor alátámasztják a ferde forgatás használatát. A helyidentitás-orientáció más orientációkkal való kapcsolatára vonatkozó megalapozott kijelentések és következtetések a kollektív skála pontosabbá tétele és a faktortartalmi bizonytalanságok (pl. a hibakovarianciák, a tételkimaradások) megszüntetése utáni újabb faktorelemzést és skálák szerinti összehasonlítást követően lehetségesek.

Az eredmények értelmezéséhez mindenképpen szükséges néhány fontos mozzanat említése. Elsőként a vizsgált minta jellemzőire térünk ki: míg az első kutatási lépésben a kérdőív változatait egyetemi hallgatók töltötték ki, jelen kutatásban igyekeztünk a kérdőívet teljes életkori mintájú felnőttekkel kitölteni. Ugyanakkor kényelmi mintavételt alkalmaztunk, ami ugyan biztosította a véletlen mintát, azonban nem tekinthető reprezentatívnak sem az életkori, sem a nemi eloszlás alapján (mint láttuk, a második változatot több mint háromszor annyi nő töltötte ki, mint férfi). A kényelmi mintavétel tehát, ha az első kutatási lépésnél használnál jóval kevésbé (pl. az életkori sajátosságokból fakadó tételértelmezési nehézségeknek¹⁹ tulajdonított faktortartalmi eltérések eltűntek a felnőtt minta esetében), de még korlátozza a jelen eredmények általánosíthatóságát. Annak további pontosítása után e kérdőívet, amelyet a következő kutatási lépések egyikében a helyidentitás aspektusait a személyiség szintjén mérni célzó, általunk készített kérdőívvel együtt tervezünk felvenni, a kiegyensúlyozott életkori és nemi eloszlást biztosító mintán célszerű felvennünk.

Másodikként említjük a kollektív orientációt mérő skálát, amelynek tartalmában még mindig a legnagyobb eltérés mutatkozott az eredeti és a két e kutatásban használt változat között. Ugyanakkor a faktortartalomra korábban is alkalmazott és így összevethetőséget biztosító, SPSS-ben végzett feltáró elemzés alapján sikerült javítani, a kimaradó itemek pedig együtt, plusz tétel nélkül kerültek egy külön faktorba, a 7.-be. E 3 tétel a család (4. tétel), a jelenlegi és a gyermekkori közösség (a helyek társas vonatkozása, 14. tétel, lásd fentebb) és a helyi közösség (27. tétel, eredetiben: *My feeling of belonging to my community*) szerepét hangsúlyozzák az identitásban. Ez utóbbi esetében már az előző kutatási lépés tanulmányában is említettük, hogy a *community* kifejezés nehezen fordítható magyarra, és a kérdőív szülőhazájában sok esetben erős vallási és politikai színezete van. E külön faktor alapján úgy tűnik, hogy a közösség szó a magyar mintában a családot hívja elő elsősorban (illetve a csoporttagság nehezebben értelmezhető a család esetében), az pedig nincs olyan erős komplex kapcsolatban a kollektív skála egyéb tételeiben található aspektusokkal, mint az Egyesült Államokban. Így e három tétel esetében sem az előző kutatási lépés második, sem pedig e kutatás első kérdőívváltozatának eredményei alapján történő átfogalmazás nem vezetett el oda, hogy e három tétel is bekerüljön a kollektív skálába. Az MPlus programban végzett EFA eredményei ugyanakkor árnyalják a képet, hiszen bár ebben az esetben is a kollektív skála mutatja a leggyengébb eredményt (nem szignifikáns faktortöltések, nem teljes skálatartalom), ugyanakkor a faktorstruktúra mátrixában a család, a jelenlegi és a gyermekkori közösség tételei ezzel együtt mégis a faktorba töltenek. Mindezeket figyelembe véve a kérdőív további finomításában érdemes lehet az eredeti célnak még megfelelő, de más hangsúlyú szövegezéssel módosítani ezeket a tételeket (amit megelőzhet egy olyan kutatás, amely a hazai közösségi identitás összetevőit tárja fel).

Harmadikként a megmagyarázott variancia kérdését kell említenünk. A skálán kívüli tételek törlésének a felnőtt mintán történő alkalmazhatóság mellett az is célja volt, hogy növeljük az első kutatási lépésben kapott alacsony megmagyarázott variancia értékét (hangsúlyozzuk, hogy az eredeti amerikai kutatás beszámolójában nem közölték a megmagyarázott variancia mértékét, így nincsen lehetőségünk összehasonlítást

¹⁹ A személyiség konzisztenciáját, illetve a „párom” szót említő tételek esetében.

tenni). Ez a cél teljesült, azonban nem a megfelelő mértékben, hiszen az érték így is elmaradt a társadalomtudományi kutatásokban elvárható értéktől (60%). Megfontolható, hogy az eredeti kollektív skála fent említett 3 kimaradt tételének skálába történő bekerülését célzó átfogalmazása mellett melyik még meghagyott skálán kívüli tétel kihagyása valósítható meg a megmagyarázott variancia értékének további növelése érdekében. Ezzel együtt úgy gondoljuk, hogy a kérdőív jelen változatában is alkalmas a helyidentitás-orientáció és a kapcsolati, a társas, a személyes és megfontolásokkal a kollektív identitásorientáció mérésére hazai felnőtt mintákon, de a további finomítás célja mindenképp a magyarázott variancia értékének lehetőség szerinti növelése is kell legyen.

Jelen kutatás eredményei alapján – bár a kényelmi mintavétel következtében főként a nemi eloszlás esetében előállt aránytalanságot figyelembe kell venni az értelmezésben – (1) a helyidentitás identitásorientációként történő vizsgálatának indokoltsága megerősítést nyert: a helyekkel való kapcsolat eltérő fontosságú a különböző személyek esetében az énfogalom meghatározásában felnőtt mintán is, továbbá a jelen kutatás kérdőívével a korábbi kutatási lépésben használt második kérdőívváltozathoz megbízhatóbban mérhető (2) mind a helyidentitás-orientáció, (3) mind pedig az eredeti angol nyelvű kérdőívben szereplő négy identitásorientáció (bár a kollektív skála még mutat hibákat), mégpedig (4) felnőtt, tehát nem csupán egyetemista mintán. A kutatássorozatunk következő lépésében megkezdjük a jelen kutatás második kérdőívváltozatának felvételét angol nyelven (a tételek eredeti angol megfogalmazását egy kivétellel meghagyva, a helyidentításra vonatkozó tételeket angolra fordítva) angoliai felnőtt mintán (tehát kihagyva a jelen kutatásban is kihagyott, nagyobbrészt az egyetemista mintára értelmezhető tételeket), amelynek eredményei érdekes elméleti és pszichometriai összehasonlításokra teremthetnek majd lehetőséget. Tervezzük továbbá a kérdőív finomítását és a helyidentitás aspektusait mérni célzó saját fejlesztésű kérdőívvel egy battériában, de különállóan felvenni kiegyenlítettebb életkori és nemi arányú felnőtt mintán. Ennek eredményeképpen a helyidentitás-orientáció mögöttes aspektusainak a személyiség szintjén történő, valamint egyéb identitásorientációkkal való kapcsolatának vizsgálata, valamint az identitásorientációk különböző életkorokban mérhető mintázatának összevetése is megvalósulhat. Ezen elkészült kérdőívek használata és ezen vizsgálatok eredményei a gyakorlatban hozzájárulhatnak majd a személy-környezet kapcsolatban mutatkozó össze (nem) illések okainak mélyebb megértéséhez.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

A kutatás az ELTE Tématerületi Kiválósági Program 2020 – Intézményi Kiválósági Alprogram – TKP2020-IKA-05 keretében, illetve az ELTE PPK Pszichológiai Doktori Iskola „Doktori Projektek” konzorciális kutatás-támogatási pályázat (munkaszám: B10401/20) támogatásával valósult meg.

IRODALOM

- Bernardo, F., & Palma-Oliveira, J. (2013). Place Identity, Place Attachment and the Scale of Place: The Impact of Place Salience. *Psychology*, 4(2), 167–193.
- Berze, I. Zs., & Dúll, A. (2018). Helyidentitás mint identitásorientáció? *Magyar Pszichológiai Szemle*, 73(3), 435–463.
- Berze, I. Zs., & Dúll, A. (2019). *Módszertani megfontolások a helyidentitásorientáció méréséhez*. Szimpózium-előadás, Magyar Pszichológiai Társaság (MPT) XXVIII. Országos Tudományos Nagygyűlése. Debrecen, 2019. május 30. – június 1.
- Brown, B., & Werner, C. (1985). Social Cohesiveness, Territoriality, and Holiday Decorations: The Influence of Cul-de-sacs. *Environment and Behavior*, 17(5), 539–565.
- Brown, T. A. (2006). *Confirmatory Factor Analysis for Applied Research*. New York, NY: Guilford Press.
- Browne, M. V., & Cudek, R. (1993). Alternative Ways of Assessing Model Fit. In K. A. Bollen, & J. S. Long (Eds), *Testing Structural Equation Models* (pp. 136–162). Newbury Park, CA: Sage.
- Canter, D. (1977). *The Psychology of Place*. London: Architectural Press.
- Cattell, R. B. (1978). *The Scientific Use of Factor Analysis*. New York: Plenum.
- Cheek, J. M. (1989). Identity Orientations and Self-Interpretation. In D. M. Buss, & N. Cantor (Eds), *Personality Psychology: Recent Trends and Emerging Directions* (pp. 275–285). New York: Springer Verlag.
- Cheek, J. M., & Briggs, S. R. (1982). Self-Consciousness and Aspects of Identity. *Journal of Research in Personality*, 16(4), 401–408.
- Cheek, J. M., Smith, S. M., & Tropp, L. R. (2002). *Relational Identity Orientation: A Fourth Scale for the AIQ*. Paper presented at the Meeting of the Society for Personality and Social Psychology, Savannah, GA. Letöltve: 2020. 06. 24-én: www.researchgate.net/profile/Jonathan_Cheek/publication/267038939_RELATIONAL_IDENTITY_ORIENTATION_A_FOURTH_SCALE_FOR_THE_AIQ_Aspects_of_Identity_Questionnaire/links/544356ec0cf2a76a3ccb1044/RELATIONAL-IDENTITY-ORIENTATION-A-FOURTH-SCALE-FOR-THE-AIQ-Aspects-of-Identity-Questionnaire.pdf
- Cheek, J. M., & Tropp, L. R. (2003, August 4). The Aspects of Identity Questionnaire. History and Bibliography. Letöltve: 2020. 06. 24-én: <http://academics.wellesley.edu/Psychology/Cheek/identity.html>
- Cheek, N. N., & Cheek, J. M. (2018). Aspects of Identity: From the Inner-Outer Metaphor to a Tetrapartite Model of the Self. *Self and Identity*, 17(4), 467–482.
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A First Course in Factor Analysis*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Deaux, K. (1993). Reconstructing Social Identity. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19(1), 4–12.
- Droseltis, O., & Vignoles, V. L. (2010). Towards an Integrative Model of Place Identification: Dimensionality and Predictors of Intrapersonal-Level Place Preferences. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 23–34.
- Du, W., Litteljohn, D. & Lennon, J. (2013). Place Identity or Place Identities: The Memorial to the Victims of the Nanjing Massacre, China. In White, L., & Frew, E. (Eds) *Dark Tourism and Place Identity: Managing and Interpreting Dark Places* (pp. 46–59). Oxon: Routledge.
- Dúll, A. (1996). A helyidentitásról. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 36(4–6), 363–391.
- Dúll, A. (2002). Ember és környezet affektív kapcsolata: a helykötődés. *Alkalmazott Pszichológia*, 4(2), 49–65.
- Dúll, A. (2009). *A környeztpsichológia alapkérdései. Helyek, tárgyak, viselkedés*. Budapest: L'Harmattan Kiadó.

- Dúll, A. (2017). *Épített környezet és pszichológia: a lokalitásélmény környezetpszichológiai vizsgálatai*. Budapest: MTA doktori értekezés.
- Edwards, J. R., Cable, D. M., Williamson, I. O., Lambert, L. S., & Shipp, A. J. (2006). The Phenomenology of Fit: Linking the Person and Environment to the Subjective Experience of Person–Environment Fit. *Journal of Applied Psychology, 91*(4), 802–827.
- Erikson, E. H. (1991). *A fiatal Luther és más írások*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Fenigstein, A., Scheier, M. F., & Buss, A. H. (1975). Public and Private Self-Consciousness: Assessment and Theory. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 43*(4), 522–527.
- Gorsuch, R. L. (1983). *Factor Analysis* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Greenwald, A. G., & Pratkanis, A. R. (1984). Az én. In J. László (Ed.), (1992). *Válogatás a szociális megismerés szakirodalmából II.* (pp. 205–252). Budapest: Tankönyvkiadó.
- Guilford, J. P. (1954). *Psychometric Methods* (2nd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis*. Seventh Edition. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Hauge, Å. L. (2007). Identity and place: A Critical Comparison of Three Identity Theories. *Architectural Science Review, 50*(1), 44–51.
- Hernández, B., Hidalgo, M. C., Salazar-Laplace, M. E., & Hess, S. (2007). Place Attachment and Place Identity in Natives and Non-Natives. *Journal of Environmental Psychology, 27*, 310–319.
- Hinds, J., & Sparks, P. (2008). Engaging with the Natural Environment: The Role of Affective Connection and Identity. *Journal of Environmental Psychology, 28*, 109–120.
- Hummon, D. M. (1992). Community Attachment: Local Sentiment and Sense of Place. In I. Altman, & S. M. Low (Eds), *Place Attachment* (pp. 253–278). New York: Plenum Press.
- IBM Corp. Released (2019). *IBM SPSS Statistics for Windows*. Version 26.0. Armonk, NY: IBM Corp.
- Jones, S. R., & McEwen, M. K. (2000). A Conceptual Model of Multiple Dimensions of Identity. *Journal of College Student Development, 41*, 405–414.
- Jorgensen, B. S., & Stedman, R. C. (2001). Sense of Place as an Attitude: Lakeshore Owners Attitudes toward Their Properties. *Journal of Environmental Psychology, 21*, 233–248.
- Kaplan, S. (1983). A Model of Person-Environment Compatibility. *Environment and Behavior, 15*(3), 311–332.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York, NY: Guilford Press.
- Knez, I. (2014). Place and the self: An Autobiographical Memory Synthesis. *Philosophical Psychology, 27*(2), 164–192.
- Knez, I., & Eliasson, I. (2017). Relationships Between Personal and Collective Place Identity and Well-Being in Mountain Communities. *Frontiers in Psychology, 8*, 1–12.
- Korpela, K. M. (1989). Place-Identity as a Product of Environmental Self-Regulation. *Journal of Environmental Psychology, 9*, 241–256.
- Kyle, G., Graefe, A., & Manning, R. (2005). Testing the Dimensionality of Place Attachment in Recreational Settings. *Environment and Behavior, 37*, 153–177.
- Lalli, M. (1992). Urban-related Identity: Theory, Measurement, and Empirical Findings. *Journal of Environmental Psychology, 12*, 285–303.
- Manzo, L. C. (2003). Beyond House and Haven: Toward a Revisioning of Emotional Relationships with Places. *Journal of Environmental Psychology, 23*, 47–61.
- MacCallum, R. C., Widaman, K. F., Zhang, S., & Hong, S. (1999). Sample Size in Factor Analysis. *Psychological Methods, 4*, 84–99.
- Miller, D. R. (1963). The Study of Social Relationships: Situation, Identity, and Social Interaction. In Koch, S. (Ed.), *Psychology: A Study of a Science*. New York: McGraw-Hill, Vol. 5.

- Muthén, L. K., & Muthén, B. O. (1998–2017). *Mplus User's Guide*. Los Angeles, CA: Muthén & Muthén.
- Neisser, U. (1988). Az önmagunkról való tudás öt válfaja. In J. László (Ed.), (1992). *Válogatás a szociális megismerés szakirodalmából II.* (pp. 173–204). Budapest: Tankönyvkiadó.
- Oyserman, D., Elmore, K., & Smith, G. (2012). Self, Self-Concept, and Identity. In Leary, M. R., & Tangney, J. P. (Eds), *Handbook of Self and Identity* (pp. 69–104). New York: The Guilford Press.
- Phillips, D. R., Cheng, K. H. C., Yeh, A. G. O., & Siu, O-L. (2010). Person–Environment (P–E) Fit Models and Psychological Well-Being among Older Persons in Hong Kong. *Environment and Behavior*, 42(2), 221–242.
- Proshansky, H. M. (1978). The City and Self-Identity. *Environment and Behavior*, 10(2), 147–169.
- Proshansky, H. M., Fabian, A. K., & Kaminoff, R. (1983). Place-Identity: Physical World Socialization of the Self. *Journal of Environmental Psychology*, 3, 57–83.
- Qualtrics (2005–2020). *Qualtrics Survey Software*. Provo, UT, USA.
- Rollero, C., & De Piccoli, N. (2010). Place Attachment, Identification and Environment Perception: An Empirical Study. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 198–205.
- Sampson, E. E. (1978). Personality and the Location of Identity. *Journal of Personality*, 46(3), 552–568.
- Sedikides, C., & Brewer, M. B. (2001). Individual Self, Rational Self, and Collective Self. Partners, Opponents, or Strangers? In C. Sedikides, & M. B. Brewer (Eds), *Individual Self, Relational Self, Collective Self* (pp. 1–6). Philadelphia: Psychology Press.
- Stokols, D., & Shumaker, S. A. (1981). People in Places: A Transactional View of Settings. In Harvey, J. H. (Ed.), *Cognition, Social Behavior, and the Environment* (pp. 441–489). Hillsdale: Lawrence Erlbaum.
- Twigger-Ross, C. L., & Uzzell, D. L. (1996). Place and Identity Processes. *Journal of Environmental Psychology*, 16, 205–220.
- Twigger-Ross, C. L., Bonaiuto, M., & Breakwell, G. (2003). Identity Theories and Environmental Psychology. In M. Bonnes, T. Lee, & M. Bonaiuto (Eds), *Psychological Theories for Environmental Issues* (pp. 203–233). Aldershot: Ashgate.
- Wiles, J. L., Allen, R. E. S., Palmer, A. J., Hayman, K. J., Keeling, S., & Kerse, N. (2009). Older People and Their Social Spaces: A Study of Well-Being and Attachment to Place in Aotearoa New Zealand. *Social Science & Medicine*, 68, 664–671.
- Williams, D. R., & Roggenbuck, J. W. (1989). Measuring Place Attachment: Some Preliminary Results. In L. H. McAvoy, & D. Howard (Eds), *Abstracts of the 1989 Leisure Research Symposium* (p. 32). Arlington, VA: National Recreation and Park Association.

MEASURING PLACE IDENTITY AS IDENTITY ORIENTATION

BERZE, IVÁN ZSOLT – DÜLL, ANDREA

In the second stage of our research series examining the environmental psychology's concept of place identity, as a new approach, in personal psychological framework, we hypothesized that our questionnaire developed based on the results of the first measurement with undergraduate subjects (Berze, & Düll, 2018) can reliably measure place identity as identity orientation (i.e., the individual differences in the extent to which the relationship with places is important for the individuals to their sense of who they are) in an adult sample, in addition, that the four (personal, social/public, collective and relational) identity orientations of the original US questionnaire (AIQ-IV, Cheek, Smith, & Tropp, 2002) can be more effectively measured with our new questionnaire than with our previous one in the sample of this study.

Methods: We modified the second version of AIQ-IV translated into Hungarian and extended with the items relating to place identity, which we used in our previous step, based on professional and methodological considerations followed from its results. We tested two versions of the modified questionnaire in adult samples (n=177, 432), and we conducted factor analysis in both cases. We developed the second version after the revision of the first version used in this research, based on the results.

Results: The adequateness of measuring place identity as identity orientation was confirmed by the statistical analysis of the modified questionnaire's data collected in the adult sample. In addition, with the modifications of the questionnaire used in the previous research stage we largely achieved our aims, since the factor structure of the second version of this research more exactly fit to the scale structure of the original questionnaire.

Discussion: The results represent another step towards a more subtle interpretation of the concept of place identity. We started to test this second version in UK adult sample. Our future aim is to refine the Hungarian version, and to test the refined version together with a questionnaire measuring the aspects of place identity in personal psychological framework in age- and gender-balanced adult sample.

Keywords: place identity, (self-)identity, self-concept, identity orientation, questionnaire development

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)